

แนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ
ของนักศึกษาแพทย์แผนไทย
A Guideline Practicum Pre-Treatment Respiratory Allergy for Thai
Traditional Medicine Students

ปริพัช เงินงาม¹ สุวนันท์ แก้วจันทา² ผกามาศ คำเสื่อ³
Paripach Ngoenggam, Suwanan Kaewjanta, Phakamas Kamsue

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความฉบับนี้มีที่มาจากกระบวนการเรียนในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทยของนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการสนทนากลุ่มผ่านการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากอาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพจำนวน 30 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อถอดประสบการณ์การดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดขั้นตอนและขอบเขตเนื้อหาในการฝึกปฏิบัติให้นักศึกษาแพทย์แผนไทย ผลการศึกษาพบว่า การฝึกปฏิบัติประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 มूलเหตุของโรค เป็นการฝึกทักษะความเข้าใจพื้นฐานด้านนิยามและข้อบ่งชี้สำคัญของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ขั้นที่ 2 การตรวจและวินิจฉัยโรค นักศึกษาแพทย์แผนไทยมีการพูดคุยสอบถามอาการเจ็บป่วย ตรวจประเมินร่างกายเพื่อวิเคราะห์ยืนยันข้อมูลนำไปสู่การวินิจฉัยโรค รวมถึงการอธิบายสมุฏฐานโรคทางการแพทย์แผนไทย หลักการดูแลรักษา โอกาสในการดูแลรักษา ข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว และขั้นที่ 3 กระบวนการดูแลรักษา เน้นฝึกทักษะความชำนาญทางคลินิกในการกำหนดวิธีการดูแลรักษาที่ประกอบด้วย การเลือกตำรับยา วัตถุประสงค์ยา รูปแบบยา ขนาดยาและวิธีใช้ยา รวมทั้งคำเตือนการใช้ยา นอกจากนี้ยังมีการฝึกการนัดหมายผู้ป่วยเพื่อติดตามผลและการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา

คำสำคัญ (Keywords): แนวทางการฝึกปฏิบัติ; โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ; นักศึกษาแพทย์แผนไทย

Received: 2022-11-17 Revised: 2022-12-06 Accepted: 2022-12-08

¹ วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย School of Traditional and Alternative Medicine Chiang Rai Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: paripach@hotmail.com

² วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย School of Traditional and Alternative Medicine Chiang Rai Rajabhat University.

³ วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย School of Traditional and Alternative Medicine Chiang Rai Rajabhat University.

Abstract

This article is derived from learning process of the Thai traditional medicine professional experience course of fourth year students, aims to study a Guideline practicum pre-treatment respiratory allergy for Thai traditional medicine students. This is a qualitative research using focus group through a purposive sampling method from 30 professional Thai traditional medicine professors who are key informant to extract the experience of caring for patients with respiratory allergies. The data analyses to determine the procedures and content scope of practice for Thai traditional medicine students. The results showed that the practice consisted of 3 steps: Step 1: Cause of disease. It is a skill training to understand basic definitions and essential indications of respiratory allergies. Step 2: Examination and diagnosis. Thai traditional medicine students ask for symptoms of illness and physical examination to analyze and confirm the information leading to diagnosis. There is an explanation of the etymology of Thai traditional medicine. The etymology of Thai traditional medicine, the principle of treatment, an opportunity for treatment and recommendations for practice. Step 3: Treatment process. The treatment process trains clinical skills in prescribing treatment methods, including selecting drug regimens, medicinal raw materials, pharmaceutical forms, dosage, direction and cautions. In addition, There is also training in patient appointments for follow-up and evaluations for termination of treatment.

Keywords: Practice Guideline; Respiratory Allergies; Thai Traditional Medicine Students

บทนำ (Introduction)

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก เป็นสถาบันการศึกษาด้านการแพทย์แผนไทยที่เป็นผู้นำการบุกเบิกการผลิตบัณฑิตแพทย์แผนไทยระดับปริญญาตรี 4 ปี เป็นแห่งแรกของประเทศ โดยได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ภายใต้ปรัชญา “ฟื้นฟูและพัฒนาการแพทย์แผนไทยให้ร่วมสมัยและสามารถรับใช้สังคมไทยยุคใหม่” โดยต้องเรียนครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ เวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การนวดไทยและการผดุงครรภ์ไทย เพื่อผลิตบัณฑิตแพทย์แผนไทยให้มีความรู้และทักษะความเชี่ยวชาญในการรักษาโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทยผ่านกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทย ณ โรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุที่เน้นให้บริการรักษาโรคแก่ผู้ป่วยอาสาสมัครในชุมชน เช่น โรคอัมพฤกษ์ โรคอัมพาต โรคนิ้วล็อก โรคไหล่ติด โรคสะก๊ัดเงิน โรคริดสีดวงทวารหนัก โรคกระเพาะอาหารเรื้อรัง โรคหืดหอบ รวมถึงการดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ที่อยู่ภายใต้การพัฒนาความรู้เชื่อมโยงสู่กระบวนการเรียนการสอนของ

นักศึกษาแพทย์แผนไทย (วรรณพร สุริยะคุปต์, 2565) แต่เนื่องด้วยปัญหาสุขภาพที่เป็นสาเหตุหลักของการเจ็บป่วยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย คือ โรคทางเดินหายใจ ด้วยปัจจัยส่งเสริมด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความหนาวเย็นกว่าภูมิภาคอื่นของประเทศไทยประกอบกับปัจจัยที่เกิดจากกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่ เช่น การเผาทางการเกษตร การเผาป่า การเผาขยะ สารพิษจากยานพาหนะ ฯลฯ เป็นเหตุให้ก่อเกิดมลภาวะทางอากาศอยู่ในระดับถูกคุกคามทางสุขภาพโดยเฉพาะ โรคภูมิแพ้ โรคปอดอักเสบ โรคหลอดลมอักเสบ โรคหืดหอบ และมะเร็งปอด (ณัฐพร พิมจันทร์, 2564)

โรคภูมิแพ้ในระบบทางเดินหายใจส่วนต้นเป็นโรคที่เกิดจากการตอบสนองของร่างกายมีความผิดปกติต่อสารก่อภูมิแพ้ ส่งผลให้มีอาการผิดปกติเกิดขึ้นในอวัยวะที่สัมผัสกับสารก่อภูมิแพ้ เช่น ฝุ่น ตัวไรฝุ่น เชื้อราในอากาศ อาหาร ขนสัตว์ เกสรดอกไม้ เป็นต้น (วรรณพร ทองตะโก, 2560) โดยลักษณะอาการที่เกิดขึ้น ขึ้นอยู่กับชนิดของสารก่อภูมิแพ้ที่ได้รับและการตอบสนองของอวัยวะนั้นๆ เช่น เกิดขึ้นบริเวณจมูกทำให้เกิดโรคแพ้อากาศ อาการจาม คันจมูก คัดจมูก คันเพดานปาก หรือคอ น้ำมูกไหล หากเกิดขึ้นบริเวณหลอดลมจะมีอาการไอแน่นหน้าอกหายใจไม่สะดวก โรคภูมิแพ้เป็นโรคที่มีหลายชนิดแต่เป็นโรคที่มีความแปรปรวนในตัวเองสูง บางทีอาการอาจจะหายเกือบสนิท แต่ถ้าไม่ดูแลสุขภาพหรือมีสิ่งมากระทบ อาการแพ้อาจจะกลับมาใหม่ได้ (วรางคณา อภรณ์ชยานนท์, 2563) จากสถิติความชุกของโรคภูมิแพ้ของระบบทางเดินหายใจในประเทศไทยพบว่า มีผู้ที่เป็นโรคภูมิแพ้ของทางเดินหายใจส่วนบน คือ โรคจมูกอักเสบจากภูมิแพ้อยู่ประมาณ 20 ล้านราย (ร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด) และโรคภูมิแพ้ของทางเดินหายใจส่วนล่าง คือ โรคภูมิแพ้ประมาณ 4 ล้านราย ทำให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเป็นเงินประมาณ 2,400 ล้านบาทต่อปี (พงศกร ตันติสิปกร, 2565) ในขณะที่อุบัติการณ์ของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจข้างต้นพบว่าการที่สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนสถิติผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจของโรงพยาบาลสาธารณสุขการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุในปี พ.ศ.2563-2564 พบผู้ป่วยอาสาสมัครโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ จำนวน 340 ราย ในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่ก่อเกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ

ในฐานะที่เป็นผู้สอนในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนการฝึกปฏิบัติดูแลผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ด้วยเหตุที่การเรียนการสอนที่ผ่านการดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจมีความเฉพาะด้วยลักษณะอาการกำเริบของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจมีความสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมระหว่างวัน ซึ่งอาจพบภาวะแทรกซ้อนจากอาการหอบเหนื่อยหายใจไม่สะดวก อาการแสบร้อนโพรงจมูก และมีอาการใช้ตัวร้อน จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาตั้งแต่กระบวนการด้านสอบสวนโรค การตรวจและวินิจฉัยมาตรฐานโรคทางการแพทย์แผนไทย หลักการดูแลรักษาโอกาสในการดูแลรักษา วิธีการดูแลรักษา ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตัว แนวทางการนัดหมาย และการ

ประเมินผลเพื่อยุติการรักษา เพื่อให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังเป็นประโยชน์สำหรับเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยในการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจในรุ่นถัดไป รวมถึงเป็นโอกาสที่เพิ่มศักยภาพของการทำบทบาทหน้าที่ของแพทย์แผนไทยและมีโอกาสเป็นทางเลือกในการดูแลรักษาสุขภาพของผู้ป่วยโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจด้วยการแพทย์แผนไทยแก่ประชาชนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เริ่มจากการทบทวนเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจ และทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) อาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพที่มีประสบการณ์ดูแลรักษาโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจ และดำเนินการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยสาขาเวชกรรมไทย สาขาเภสัชกรรมไทย สาขาการผดุงครรภ์ไทย และสาขาการนวดไทย ที่ปฏิบัติหน้าที่สังกัดรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทย ณ โรงพยาบาลสาธารณสุขการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ อาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาผู้ป่วยอาสาสมัครประจำโรงพยาบาลสาธารณสุขการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากอาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพที่มีประสบการณ์ดูแลรักษาโรคมะเร็งแพ้นทางเดินหายใจในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 30 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน ได้แก่ อาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพที่มีความชำนาญด้านการดูแลรักษาโรคด้วยกรรมวิธีเภสัชเวช และอาจารย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ (Pre-clinic) มีความชำนาญ

สาขาชีวเคมี กายวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Object Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงเป็นไปตามเกณฑ์เท่ากับ 0.7

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่มของอาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพ จำนวน 30 ราย โดยใช้วิธีจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามความรู้เกี่ยวกับมูลเหตุของโรค การตรวจและวินิจฉัยสมุฏฐานโรคทางการแพทย์แผนไทย หลักการดูแลรักษาโอกาสในการดูแลรักษา ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตัว วิธีการดูแลรักษา แนวทางการนัดหมาย และการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์นั้นเป็นข้อความบรรยายที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการจดบันทึก โดยมีลำดับการเก็บรวบรวมข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาความรู้โรครุมิแพ้ทางเดินหายใจทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทยจากการประมวลความรู้เกี่ยวกับโรครุมิแพ้ทางเดินหายใจในเอกสารตำรา ตั้งแต่สาเหตุ ปัจจัยการเกิดโรครุมิแพ้ทางเดินหายใจ อาการเจ็บป่วย ลักษณะอาการแสดง ตลอดจนการตรวจวินิจฉัยและแนวทางการดูแลรักษา

1.1 การศึกษาความรู้โรครุมิแพ้ทางเดินหายใจทางการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตำราการแพทย์แผนปัจจุบันในการศึกษาคั้งนี้เป็นตำราที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ แนวทางพัฒนาการตรวจรักษาโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ในคนไทย พ.ศ. 2554 และตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป เล่ม 1 - 2

1.2 การศึกษาความรู้โรครุมิแพ้ทางเดินหายใจทางการแพทย์แผนไทย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตำราการแพทย์แผนไทยในการศึกษาคั้งนี้เป็นตำราที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานราชการ รวมถึงเป็นตำรากลางในการสอบขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการแพทย์แผนไทย และตำราที่ใช้ในการเรียนการสอนของหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต ได้แก่ คัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย คัมภีร์ธาตุวิภังค์ ตำราโอสถพระนารายณ์ ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ และตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

2. การสนทนากลุ่มจากอาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพที่มีประสบการณ์ดูแลรักษาโรครุมิแพ้ทางเดินหายใจประจำโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุ จำนวน 30 ราย เพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหาและรายละเอียดของขั้นตอนในการปฏิบัติดูแลผู้ป่วยโรครุมิแพ้ทางเดินหายใจ

3. วิเคราะห์และสรุปผลแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรครุมิแพ้ทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทย สังกัดวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบหลากหลายมุมมอง (Triangulation) และการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) นำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อ

หาข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทยในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย (Research Results)

การเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยชั้นปีที่ 4 ก่อนทำการฝึกปฏิบัติดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ณ โรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์แนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจของนักศึกษาแพทย์แผนไทยออกเป็น 3 ขั้นตอนตามลำดับดังต่อไปนี้

1. มูลเหตุของโรค เป็นกระบวนการฝึกทักษะพื้นฐานของนักศึกษาแพทย์แผนไทยให้เข้าใจนิยามของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจทั้งการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ของแผนปัจจุบัน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อบ่งชี้สำคัญของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจที่มีความเฉพาะต่อการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 นิยามของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ทางานการแพทย์แผนไทย อธิบายเกี่ยวกับสภาวะทางเดินหายใจส่วนต้นมีสภาวะบวมแดงอันเนื่องมาจากการตอบสนองเฉียบพลันต่อการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อมส่งผลทำให้เกิดอาการไอ น้ำมูกใส เจ็บคอ โดยการแพทย์แผนปัจจุบันอธิบายถึงโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจหรือโรคโพรงจมูกอักเสบจากภูมิแพ้ที่เกิดจากปฏิกิริยาอักเสบจากภูมิแพ้เกิดสารฮิสตามีน ทำให้เนื้อเยื่อจมูกอักเสบบวมแดง และมีเมือกภายในโพรงจมูกมากกว่าปกติ ทำให้มีอาการ ไอ จาม คัดจมูก น้ำมูกไหล

1.2 ข้อบ่งชี้โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ มีบ่งชี้สำคัญ คือ อาการไอ น้ำมูกใส เจ็บคอ สัมพันธ์กับการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม

2. การตรวจและวินิจฉัยโรค เป็นกระบวนการพูดคุยสอบถามอาการเจ็บป่วยเป็นวิธีการฝึกเก็บข้อมูลอาการเจ็บป่วย และยืนยันอาการเจ็บป่วยอีกครั้งด้วยการตรวจร่างกายนำมาสู่การวินิจฉัยโรค ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกทักษะความชำนาญทางคลินิกของนักศึกษาการแพทย์แผนไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพูดคุยสอบถาม เป็นการพูดคุยสอบถามมีเจตนาเพื่อรวบรวมข้อมูลอาการเจ็บป่วยและเหตุปัจจัยก่อโรค สอบถามประวัติการเจ็บป่วยทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ เน้นสอบถามข้อมูลอาการมักสัมพันธ์กับการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยที่ส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลที่บ่งชี้ถึงการป่วยเป็นโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ดังนี้

2.1.1 สอบถามข้อมูลอาการสำคัญ โดยผู้ป่วยมักจะมีอาการไอ น้ำมูกใส เจ็บคอ สัมพันธ์กับการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม

2.1.2 สอบถามข้อมูลลักษณะความรุนแรงของอาการ ปัจจัยที่กระตุ้นให้อาการกำเริบ รวมถึงปัจจัยแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นร่วมกับอาการทางเดินหายใจ

2.1.3 สอบถามข้อมูลระยะเวลา รวมถึงลักษณะอาการที่มักเกิดขึ้นภายหลังได้รับปัจจัยกระตุ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การออกกำลังกาย กลิ่นควันบุหรี่/กลิ่นฉุน เป็นต้น

2.1.4 สอบถามข้อมูลโรคประจำตัว ประวัติครอบครัวเกี่ยวกับโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ รวมถึงประวัติการเป็นโรคทางเดินหายใจและภูมิแพ้ทางเดินหายใจ

2.1.5 สอบถามข้อมูลประวัติการรักษาในอดีตและปัจจุบันเกี่ยวกับโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจของการแพทย์ระบบต่างๆ เพื่อศึกษาลักษณะอาการเจ็บป่วย เหตุปัจจัยและวิธีการดูแลรักษาในอดีต รวมถึงใช้เป็นข้อพึงระวังในการวางแผนการดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจของแพทย์แผนไทย

2.2 การตรวจร่างกายและการวินิจฉัยโรค เป็นกระบวนการตรวจร่างกายเพื่อวิเคราะห์ยืนยันข้อมูลจากการสอบถามพูดคุยนำไปสู่การวินิจฉัยโรคตามอาการบ่งชี้ของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ รวมถึงการชี้แจงเรื่องสมุฏฐานโรคทางการแพทย์แผนไทย หลักการดูแลรักษา โอกาสในการดูแลรักษา และข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การตรวจร่างกายและการวินิจฉัยโรค เน้นใช้วิธีการสังเกตบริเวณช่องปาก ลำคอ โพรงจมูก มักจะสังเกตเห็นเนื้อเยื่อบริเวณ ช่องปาก ลำคอ โพรงจมูก เกิดการอักเสบ บวม แดง

2.2.2 สมุฏฐานโรคทางการแพทย์แผนไทย เป็นการอธิบายชี้แจงสาเหตุการเกิดโรคทางการแพทย์แผนไทยให้กับผู้ป่วยอาสาสมัครโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ โดยกล่าวถึงลักษณะอาการที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย ตามทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทยที่วิทยาลัยการแพทย์พัฒนาขึ้นอธิบายได้ว่า โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ เป็นอาการที่เกิดจากร่างกายไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอากาศที่เข้าสู่ปอด เช่น อากาศเย็น อากาศร้อน หรือการแปรปรวนของสภาพอากาศ ฝุ่นละออง ควัน ฯลฯ ซึ่งแสดงหรือทำให้เกิดอาการแพ้ต่อเยื่อบุทางเดินหายใจส่วนต้นเกิดการอักเสบ บวม ผู้ป่วยส่วนใหญ่จึงมาพบแพทย์ด้วยอาการไอ น้ำมูกใส เจ็บคอ

2.2.3 หลักการดูแลรักษา เป็นการอธิบายชี้แจงหลักการดูแลรักษาให้กับผู้ป่วยอาสาสมัครโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ โดยกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของแพทย์แผนไทยในการจ่ายยาแก้ภูมิแพ้ทางเดินหายใจที่มีสรรพคุณบรรเทาอาการอาการไอ น้ำมูกใส เจ็บคอ

2.2.4 โอกาสในการดูแลรักษา เป็นการอธิบายชี้แจงโอกาสในการดูแลรักษาให้กับผู้ป่วยอาสาสมัครโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ โดยกล่าวถึงโอกาสในการหายเป็นปกติจะใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 80 ของการหายจากอาการเจ็บป่วยด้วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ

2.2.5 ข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว เพื่อให้กระบวนการดูแลรักษาดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ผู้ป่วยควรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์แผนไทย และเงื่อนไขการดูแลรักษา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมตนเองให้พร้อมต่อการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม เช่น การสัมผัสอากาศเย็น ฝุ่นละออง หมอกควัน เป็นต้น และการดื่มน้ำอุ่น ครอบอุนร่างกายอยู่เสมอ รวมถึงต้องรับประทานยาต่อเนื่อง และถูกวิธีตามการสั่งจ่ายของแพทย์แผนไทย

3. กระบวนการดูแลรักษา เป็นกระบวนการฝึกทักษะความชำนาญทางคลินิกของนักศึกษาการแพทย์แผนไทย เพื่อกำหนดวิธีการดูแลรักษาที่ประกอบด้วยการเลือกตำรายา

ส่วนประกอบตัวยาสำคัญ รูปแบบทางเภสัชกรรม รวมถึงขนาดยาและวิธีใช้ยาตลอดจนคำเตือนการใช้ยา นอกจากนี้ยังมีการฝึกด้านแนวทางการนัดหมายและการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กรรมวิธีการดูแลรักษา เป็นการฝึกชี้แจงข้อมูลการใช้ตำรับยาแก้ภูมิแพ้ทางลมหายใจที่มีส่วนประกอบตัวยาสำคัญ คือ ฟิโทลาลยอร์ และกระชายขาว ฯลฯ โดยมีรูปแบบทางเภสัชกรรมเป็นยาผงบรรจุแคปซูล แคปซูลละ 500 มิลลิกรัม ส่วนขนาดยาและวิธีใช้ยาให้ผู้ป่วยอาสาสมัครรับประทานยาก่อนอาหาร 30 นาที ช่วงเวลา เช้า-กลางวัน-เย็น ครั้งละ 3 แคปซูล ในที่นี้มีคำเตือนการใช้ยาได้แก่ ห้ามใช้น้ำในผู้ที่มีประวัติแพ้ฟิโทลาลยอร์ และกระชายขาว และหากมีอาการแพ้ เช่น มีผื่นขึ้นตามตัว แน่นหน้าอก ควรหยุดยาทันที และปรึกษาแพทย์แผนไทยประจำตัวผู้ป่วย

3.2 แนวทางการนัดหมายและประเมินผลเพื่อยุติการรักษา วิธีการนัดหมายผู้ป่วยอาสาสมัครภายหลังการจ่ายยาแก้ภูมิแพ้ทางลมหายใจ ครั้งแรกติดต่อกันนาน 3 วัน หากไม่พบความผิดปกติจ่ายยาแก้ภูมิแพ้ทางลมหายใจจนครบ 1 สัปดาห์ โดยจ่ายยาไม่เกิน 2 สัปดาห์ ในขณะที่การประเมินผลเพื่อยุติการรักษากรณีผู้ป่วยมีการตอบสนองที่ดีต่อการใช้แก้ภูมิแพ้ทางลมหายใจ แพทย์แผนไทยตรวจประเมินและยุติการรักษา และกรณีผู้ป่วยไม่มีการตอบสนองใดๆ เกิดขึ้นเลยหรือเกิดอาการแพ้ให้แพทย์แผนไทยพิจารณาแจ้งยุติการรักษา

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจสำหรับนักศึกษาแพทย์แผนไทย ของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 มูลเหตุของโรค เป็นกระบวนการฝึกทักษะพื้นฐานของนักศึกษาแพทย์แผนไทยให้เข้าใจนิยามของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจทั้งการแพทย์แผนไทยที่อธิบายถึงการอักเสบของหลอดลมที่ตอบสนองเฉียบพลันต่อการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม และการแพทย์แผนปัจจุบันที่อธิบายถึงภาวะเยื่อบุโพรงจมูกสัมผัสกับสารก่อภูมิแพ้และอากาศที่เปลี่ยนแปลงส่งผลทำให้เกิดการระคายเคืองเยื่อบุทางเดินหายใจ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อบ่งชี้สำคัญของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจที่มีความเฉพาะต่อการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อมส่งผลทำให้เกิด อาการไอ น้ำมูกใส เจ็บคอ โดยความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจจากฝุ่นละอองของพิชิตพร ผลเกิดดี (2564) ที่อธิบายถึงนิยามของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจที่มีสาเหตุจากมลพิษทางอากาศและสิ่งแวดล้อม และกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของบุญยวีร์ โชคประเสริฐสม (2565) ที่อธิบายถึงกระบวนการเตรียมความพร้อมองค์ความรู้ของผู้สอนก่อนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

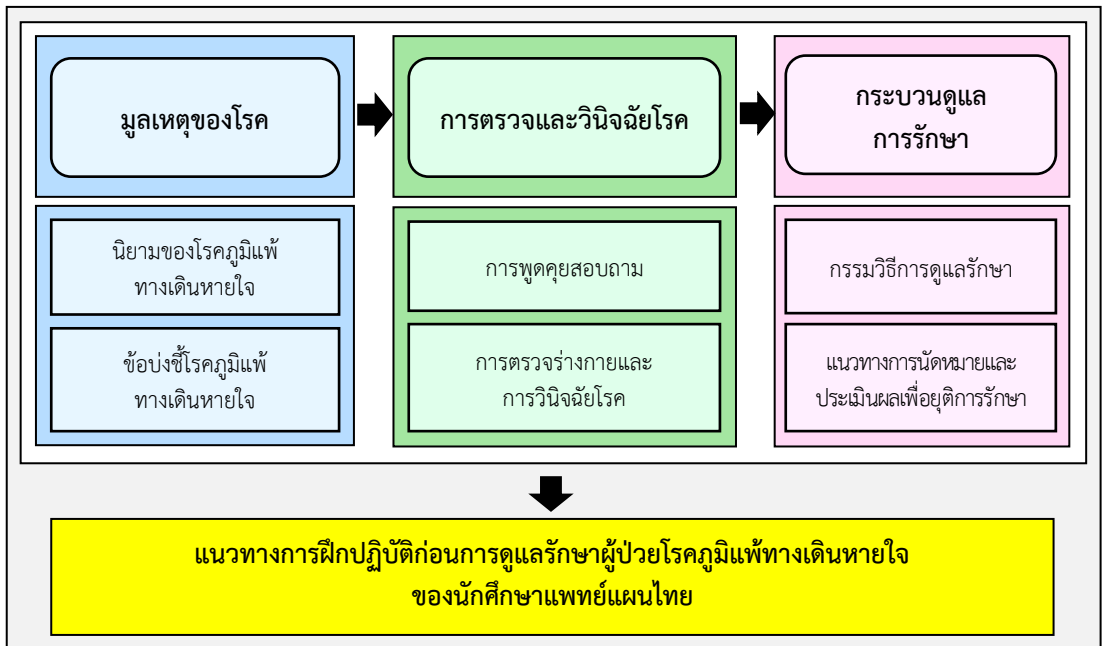
ขั้นตอนที่ 2 การตรวจและวินิจฉัยโรค ในที่นี้เริ่มตั้งแต่กระบวนการพูดคุยสอบถามอาการเจ็บป่วยเป็นวิธีการฝึกเก็บข้อมูลอาการเจ็บป่วยสำคัญ ลักษณะความรุนแรงของอาการ ระยะเวลา รวมถึงลักษณะอาการที่มักเกิดขึ้นภายหลังได้รับปัจจัยกระตุ้น และการสอบถามข้อมูลโรคประจำตัว

ประวัติครอบครัวเกี่ยวกับโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจรวมถึงประวัติการเป็นโรคทางเดินหายใจและภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ตลอดจนการตรวจร่างกายเป็นกระบวนการที่เน้นให้นักศึกษาวิเคราะห์ยืนยันข้อมูลจากการสอบถามพูดคุยนำไปสู่การวินิจฉัยโรคตามอาการบ่งชี้ของโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ รวมถึงการชี้แจงเรื่องสมรรถนะโรคทางการแพทย์แผนไทย หลักการดูแลรักษา โอกาสในการดูแลรักษา และข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว โดยความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาอัตลักษณ์การแพทย์แผนไทยในสังคมไทยของจิรายุชาติถึงสุวรรณ (2565) โดยอธิบายบทบาทหน้าที่ของแพทย์แผนไทยในการตรวจโรคและวินิจฉัยโรคแบบองค์รวมที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา และยังมีผลสอดคล้องกับการศึกษาและติดตามผลการรักษาโรคข้อเข่าเสื่อมระยะเริ่มต้นด้วยการแพทย์แผนไทยของฐิติรัตน์ ชัยชนะ (2563) ที่อธิบายถึงกระบวนการตรวจและวินิจฉัยโรคในบริบทของแพทย์แผนไทย

ขั้นตอนที่ 3 กระบวนการดูแลรักษาเป็นกระบวนการฝึกทักษะความชำนาญทางคลินิกเพื่อกำหนดวิธีการดูแลรักษาที่ประกอบด้วย การเลือกตำรับยาแก้ภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ที่มีส่วนประกอบด้วยยาสำคัญ คือ ฟ้ายะลวยโจร และกระชายขาว ฯลฯ โดยมีรูปแบบทางเภสัชกรรมเป็นยาผงบรรจุแคปซูล แคปซูลละ 500 มิลลิกรัม ส่วนขนาดยาและวิธีใช้ยาให้ผู้ป่วยอาสาสมัครรับประทานก่อนอาหาร 30 นาที ช่วงเวลา เช้า-กลางวัน-เย็น ครั้งละ 3 แคปซูล ตลอดจนคำเตือนการใช้ยา นอกจากนี้ยังมีการฝึกด้านแนวทางการนัดหมายและการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา โดยมีความสอดคล้องกับกระบวนการดูแลรักษาโรคทางการแพทย์แผนปัจจุบันของพิมพ์พญา สมดี (2560) และยังมีผลสอดคล้องกับการศึกษาโอกาสในการพัฒนาแนวเวชปฏิบัติการรักษาอาการเลือดลมแปรปรวนในผู้สูงอายุวัยสูงอายุด้วยหัตถเวชของกรรณิกา นันตา (2563) ที่อธิบายถึงกระบวนการทางานัดหมายและการประเมินผลเพื่อยุติการรักษาของแพทย์แผนไทย

องค์ความรู้จากการวิจัย (Research Knowledge)

ผลจากการศึกษาพบว่า การกำหนดขั้นตอนและขอบเขตของเนื้อหาสำหรับใช้เป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนการฝึกปฏิบัติดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย การฝึกปฏิบัติ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมมูลเหตุของโรค ขั้นที่ 2 การตรวจและวินิจฉัยโรค และ ขั้นที่ 3 กระบวนการดูแลรักษา โดยแนวทางดังกล่าวได้สรุปเป็นผังความคิดดังแสดงใน ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการฝึกปฏิบัติก่อนการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ
ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นพื้นฐานในการเตรียมความพร้อมการดูแลโรคเฉพาะของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ดังนั้นหากผู้ที่สนใจที่จะนำความรู้การดูแลรักษาโรคที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในบริบทอื่นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้มีเจตนาเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนการฝึกปฏิบัติการดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบำบัดบาทหน้าทีแพทย์แผนไทยในการดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ เพื่อขยายผลส่งเสริมให้แพทย์แผนไทยดูแลรักษาสุขภาพประชาชนและสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรรณิกา นันตา. (2563). การศึกษาโอกาสในการพัฒนาแนวเวชปฏิบัติการรักษาอาการเลือดลมแปรปรวนในผู้ที่ย่างเข้าสู่วัยสูงอายุด้วยหัตถเวช. *วารสารหมอยาไทยวิจัย*. 7(1), 53-65.
- จิรายุ ชาติสวรรณ. (2565). อัตลักษณ์การแพทย์แผนไทยในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 9(7), 58-71.

- ฐิติรัตน์ ชัยชนะ. (2563). การศึกษาและติดตามผลการรักษาโรคข้อเข่าเสื่อมระยะเริ่มต้นด้วยการแพทย์แผนไทย. *วารสารหมอยาไทยวิจัย*. 6(1), 45-53.
- ณัฐพร พิมจันทร์. (2564). การศึกษาแนวทางการปรุงยาเสริมการรักษาโรคที่ดื้อให้สอดคล้องกับภาวะของผู้ป่วยแต่ละรายด้วยการแพทย์แผนไทย. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 1(1), 1-15.
- บุญยวีร์ โชคประเสริฐสม, วิภาภรณ์ ภูวัฒน์กุล, อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และศักดิ์ชัย นิธิญทวี. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 4(4), 170-180.
- พงศกร ตันติลีปกร. (2565). *วัคซีนไรฝุ่น รักษาโรคภูมิแพ้ ภาควิชาไฮส นาสิก ลาริงซ์วิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล*, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565. จาก <https://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/articledetail.asp?id=1426>
- พิชิตพร ผลเกิดดี. (2564). การศึกษาโรคภูมิแพ้อากาศจากฝุ่นละออง PM10 กรณีศึกษาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร.สุวรรณภูมิ*. 5(2), 23-32.
- พิมพ์พญา สมดี . (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอาการภูมิแพ้ ของเด็กวัยเรียนโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้. *วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา*. 12(1), 43-53.
- วรรณพร ทองตะโก. (2560). โรคจมูกอักเสบจากภูมิแพ้และการออกกำลังกาย ในผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบจากภูมิแพ้. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*. 18(2), 1-17.
- วรรณพร สุริยะคุปต์. (2565). การศึกษาพัฒนาการของรูปแบบโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 5(1), 63-78.
- วรางคณา อารมณ์ชยานนท์. (2563). ประสิทธิผลของการรับประทานแคปซูลหอมแดงร่วมกับยาชื่อสามัญของเซทริซีนในผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบจากภูมิแพ้. *วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*. 18(2), 34.